

A SZAKADÉK SZÉLÉN (A DEMOGRÁFIAI KRÍZIS: AZ ISKOLAI SZOCIALIZÁCIÓ ÉRTÉKELÉSÉNEK VONATKOZTATÁSI KERETE)

Benda József

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Kulcsszavak: népességfogyás, értékválság, fejlődéslélektan, kötődéelmélet; szociális neuronelmélet, elsődleges és másodlagos szocializáció; rejtett tanterv, iskolafejlesztés, társas tanulás, pedagógusképzés

A népességfogyást eddig pénzügyi-gazdasági dimenzióban próbáltuk magyarázni és kezelni, de ez a megközelítés a folyamatot sem megállítani, sem visszafordítani nem tudta. Az előadás túllép a gazdasági okok vizsgálatán, a szocializációs folyamatban ragadja meg a népességfogyás mozgatórugóit.

Kutatásaink szerint az elsődleges és másodlagos szocializáció anomáliái mutatkoznak meg a zuhanásszerű népességfogyásban, és – a felmérésekben kimutatott – érték- és kapcsolati válságban. Fejlődés-lélektani kutatások feltárták, hogy a kora gyermekkori anyagyermek kapcsolat minősége meghatározza a felnőttkor érzelmi stabilitását, kapcsolódási, kötődési, intellektuális teljesítőképességét, szociabilitását. A népmozgalmi adatok szerint 1950-től a nők tömeges munkába állítása megfosztotta a csecsemőket a harmonikus anyagyermek kapcsolatoktól. Ez a folyamat máig ható, súlyos zavart okozott a nemzedékek életében. Az iskolai szocializáció gyermek- és családdellenes működését több mint 100 éve vizsgálják. Pedagógiai kultúránk nem a személyiség, a morális értékek tiszteletét közvetíti, hanem ellenkezőleg: érték- és érzelemromboló, pszichopatizáló hatású. Iskoláinkban tiltott egymás támogatása, segítése, kapcsolatok ápolása, vagyis éppen azokat a kompetenciákat blokkolja nevelési rendszerünk, amelyek a párválasztás, a gyermekgondozás, a családi élet legfontosabb alappillérei.

Az előadás interdiszciplináris megközelítésben vizsgálja a hazai és nemzetközi idősoros népmozgalmi, köznevelési, közegészségügyi adatokat; a beavatkozási kísérletek eredményeit; a két szocializációs szintér eseménytörténetét, és von le ezekből következtetéseket. A beavatkozás az iskolarendszer szocializációs folyamataiba, a „rejtett tantervbe” elkerülhetetlennek tűnik. Mindössze néhány év áll rendelkezésünkre, hogy a népes Ratkó-korosztály unokáinak (ma 32–40 éves korosztály) együttműködését megnyerve, a születések zuhanó trendjét megfordíthassuk. A következő korosztály létszáma feleződik, így a fordulat lehetősége végérvényesen megszűnik, a krízis kezelhetetlenné válik.

Magyarország népessége nemzetközi összehasonlításban a leggyorsabban fogyatkozó közé tartozik. Társadalmunk egy beláthatatlan következményekkel fenyegető krízis küszöbére érkezett. Ha nem tudjuk megállítani a tendenciát, pár éven belül felborul a társadalmi egyensúly, veszélybe kerül a nyugdíjrendszer, az egészségügy, a közoktatás. A népesség gyarapodásához, társadalmunk egészségesebb mentális működéséhez egyetlen út vezet: a gyermek-, családbarát társadalom és iskolarendszer kialakítása, kapcsolati kultúránk rehabilitációja, társadalmunk bizalmi szintjének emelése.